

Vihamehest sõbrameheks

Enne tänase ettekande juurde asumist uurisin lähemalt, mis tüüp see arhetüüp õigupoolest on. Nagu paljude võõrsõnadega, nii ka sellega – põhimõtteliselt ju tead, mida see tähendab, aga kui on vaja täpsemalt määratleda, siis haarab käsi ikkagi sõnaraamatu järele. Sain teada, et kirjanduses võib arhetüüp olla tegevus, tegelane, ka loodusnähtus või ese. Seega küllaltki avar mängumaa. Valisin lähemaks vaatlemiseks eesti autorite poistejutte läbi aja, milles lapsed jagunevad vaenutsevateks poolteks. Tegemist võib olla kustumatu vihaga, enam või vähem tõsiseksiskunud mänguga või ka teadliku mänguga, mille puhul vaenutsemist ei maksa tõsiselt võtta. Esialgne vastasseis võib viia sõpruse tekkimise ja süvenemiseni. Laiast ilmast võtsin kampa raamatud, mis on meie poistejutukirjandust mõjutanud – Molnari „Pal-tänava poisid“ ja Lindgreni Kalle Blomkvisti lood.

Poistekirjanduses kohtab sageli kampade võitlusi, mis päädivad üksteise tunnustamise ja sõbrunemisega, kui juba ei olda, - ja/või leitakse vastaste hulgast endale parim sõber. See motiiv annab arhetüübi mõõdu välja küll ja on lastekirjanduse eelne, tegelikult igivana. Sama vana kui Sumer, nii umbes 5000 aastat. Jumalate soost põlvnev Gilgameš tegi Uruki linnas lihtsurelike elu kibedaks. Rahva nurin tõusis jumalateni ja nood tegid Enkidu, et Gilgamešil oleks eneseväärne vastane. Eepos kirjeldab meeste esimest kohtumist: „Hirmus oli see taplus! Müürid vabisesid ja piidad purunesid, ei saanud kumbki teisest jagu. Uruki rahvas taganes hirmunult ja vaatas, kuidas kaks kanget meest härgadena võitlevad, kumbki ei anna järele.“ (lk 21) Seejärel, kui oldi teineteise vaprust ja jõudu kogetud, said kangelastest parimad sõbrad ja koos tehti hulk vägitegusid rahva ja riigi hüvanguks.

Märksa nooremast kirjandusest näiteid otsides – minu põlvkonna lemmikraamatus „Kolm musketäri“ laseb Alexandre Dumas kõigepealt d'Artagnanil Athose, Porthose ja Aramisega riidu minna, mõõgadki ristata, enne kui nendest sõpruse võrdkujud teeb. Pärast sadu lehekülgi tunnustavad teineteist isegi niisugused surmavaenlased nagu krahv Rochefort ja d'Artagnan.

Vihased võitlused ning vaenlaste kambalt tunnustuse välja teenimine on lastekirjanduses arhetüüpne motiiv, kindlasti vanem kui aastal 1907 ilmunud Ferenc Molnari „Pal-tänava poisid“ (ek 1921). Selle teose mõju eesti poistekirjandusele ei saa alahinnata. Samas, ka päris elus on puntidesse jagunemine ja omavaheline sõjategevus ajast aega olemas olnud – kindlused, onnid, parved, lipud ... poisslapsepõlve süütud ja muretud mängud ... kirjuta ainult üles.

Huvitav – ühest küljest inspireeriva loetud raamatud (indiaanijutud, rüütliromaanid, mereröövlijutud, musketärid, robinsonaadid, detektiivilood) poistekampade mängu, teisest küljest jõuavad need mängud omakorda raamatutesse, mis taas uute poiste mängu mõjutavad.

Neid lugusid kirjutavadki endised poisid. Richard Janno poisiiga jääb eelmise sajandi algusesse, nagu seigad tema 1935. aastal ilmunud „Vutimeestes“, mis toimuvad 1912. aastal. Oli temagi kingsepa poeg ja ainelistes raskustes nagu Värdis. Eno Raua „Roostevaba mõök“ ja Heino Väli „Hundikäpp“ on kirjanike poisipõlvlood. Ilmunud küll nõukogude ajal, aga sündmused leiavad aset iseseisvas Eestis. Nõukogude ajal – nojah, siis võideldi tagurlaste, kulakute, fašistide ja spioonidega või toimusid pioneerirühmade vahel sõbralikud võistlused ...

Kui 2008. aastal avaldati Ivar Soopani „Kõik poisid ei saa suureks“, oli rõõm suur. Esiteks, et ilmus puhtatõuline poistekas ja teiseks, et ilmus kaasaegne poistekas. Mis lähemal vaatluse osutus põikeks autori lapsepõlvemaile Karksi-Nuiasse ja lapsepõlveaega kaheksakümnendatel. Jaak Kuke „Rebasesaare indiaanlased“ (2014) on võimalik asetada üheksakümnendatesse, sest muist poisse tegutseb kaitseliidu noorteosakonnas, seega ei ole tegemist nõukogude ajaga. Aga mobiiltelefone lastel pole. Hugo Vaheri „Ümera mehed Roosa Villast“ on toimumisaja ja ilmumisaja poolest kõige uuem, autori sünniaasta 1974, laagrilugu ilmus 2014 ja poisid kasutavad mobiiltelefoni.

Näib, et absoluutselt kaasaegse poisteka sündimine on ilmvõimatu, sest veenva ja põneva loo saab kirjutada see, kes asjadest lähemalt teab, on ise läbi teinud. Mis tõtt öelda välistab naisautorid. Ometi, kui tahan võrrelda vihamehest sõbrameheks saamisi, kas individuaalseid või grupiviisilisi, läbi aja, pean kaasaja puhul tuginema naisautoritele. Reeli Reinausi „Aguliurka lapsed“ 2012, „Pärdik Päär ja huaröövlid“ 2015, Heidi Raba „Sander Säinas ja lendav siga“ 2015.

Mis eesmärgil nood endised poisid on oma lood kirja pannud? Seda ennustada-mõistatada on tänamatu töö, aga vilunud lugeja märkab erinevusi. Mõned kirjutavad **jäädvustamistarbest ning jagamisrõõmust.** Jaak Kuke „Rebasesaare indiaanlased“ (2014) on täpne nii sündmuskohtade, kampade moodustamise kui sõjategevuse kirjeldamisel. Klassis liigub tunni ajal ringi kiri „Tuleb luua oma kamp!“ Poisid teavad, et kunagi oli nende kodukandis lausa 15-20 liikmelised eri vanuses poistest koosnevad pundid. Praegune Poti Gäng ja viiendike Sigala-punt ei saa ligigi. Luuaksegi V.S.P. ja mängus juhendatakse indiaanlaste matkimisest. Leivavere küla ja Poti risti vennaskonna näol leitakse

võitluspartner. Kuke raamat on kui sõjaromaan – detailne ja sündmusi-sündmuspaiku jäädvustav. Vigala ümbrus saab lugejale päris tuttavaks.

Ivar Soopan pühendab oma raamatu varalahkunud pinginaabri mälestusele. Ka tema tahab jäädvustada üht ajahetke ja kunagiste poiste tegemisi.

Mõni autor seab eesmärgiks oma poisipõlve seikluste kujutamise kõrval **kujundada teadlikult lugeja väärtushoiakuid**. Need raamatud on poiste kasvamisel-kasvatamisel hindamatud. Neis pole küll kaasaja seisukohtadele omast pehmust, veel vähem vägivallatust. Kiusajale tuleb vastu seista. Liitlasi leida, kavalaid plaane pidada. Kakeldakse sõna ja teoga, mõnikord veri väljas. Näeme, milliste isikuomadustega poisist saab liider, kuidas kujunevad kambasisesed suhted, hierarhia. Tahame või ei taha, poisid on olemuselt täna samasugused nagu aastakümneid tagasi, nende elustiil ja asjade maailm on erinev, erinevad on ka nähtud filmid ja tulnud on arvutimängud. Kas nad mängivad täna indiaanlasi ja kahvanägusid? Või rahuldab nende mängutarbe arvutis toimetamine? Kes on nende eeskujud ja iidolid? Mis eesmärgil nemad võitlevad? Ehk kunagi loeme poistekatest, mis neid aastal 2016 mängudes inspireeris.

Aga tagasi minevikku raamatute ja väärtushoiakute juurde. Janno „Vutimeestest“ õhkub eestimeelsust. Sündmused toimuvad tsaarivalitsuse ja parunite võimu aegu. Eri linnaosade poistepundid on valinud võitlusvahendiks spordi – nimelt jalgpallimängu. Eesti poiste kambad võivad omavahel vaenujalal olla, aga tarvidusel ühinetakse saksa jungede vastu. Autor kirjeldab peategelase peret vaeste, ausate ja edasipüüdlikena. Laseb vanal Puu-Mihklil ennustada eestlaste võimulepääsu ja parunite lahkumist. Heino Väli „Hundikäpp“ sarnaneb suuresti „Pal-tänava poistele“. Sõprus, reetmine, kättemaks, ustavus, au – need on suured sõnad, aga siin raamatus mitte võltsid, mitte liiga suurelised sest poisid võtavad neid tõsiselt. Autor müksib oma lugejat eetiliste väärtuste poole.

Ka Eno Raua „Roostevaba Mõök“ kannab endas midagi enamat, kui sahtlipõhjast leitud käsikirjalise ajalehe poolt äratatud lapsepõlvemälestuste edastamist. Ka Raua raamatust leiab klassikalise poiste aukodeksi. Ei sobi kaevata. Ei tohi täiskasvanuid asjasse segada. Peab olema julge, ka hulljulge kui vaja, leidlik, taluma valu ja muudsorti kannatusi, olema ustav, kambale lojaalne, kaaslasi ei tohi reeta, sõbra päästmise nimel on vale lubatud, muidu mitte jne. Reeturlikkus, kahekeelsus on iseloomujooned, mida poistekambad üksmeelselt taunivad ja häda niisugustele poistele. Musta Surma hüüdnime kandva pealik Roltsi kõrvale seab Raud Jaani, kes vastab igati kodeksile, kuid kannab endas väärtushoiakuid, mis ei lase tal valetada, mõttetut koerust teha, ka kambavaimu tõttu mitte.

Lastekodupoiss Rolts kutsub uut õpilast Jaani oma indiaanlaste kampa. Kui Jaan uurib, mida indiaanlased teevad, saab ta teada, et võitlevad tsivilisatsiooniga – lasevad ragulkaga postide otsas laternaid puruks. Jaan põlastab niisugust mõttetut tegevust ja teenib selle eest lõuhaagi ning saab endale vaenlase. Oma kamba SMK-ga (Sõjaliste Mängude Komitee) hakatakse hoopis sporti tegema, esimese sammuna rajatakse metsaveerde spordiplats. Kui indiaanlased ja jaanlased on oma võitlused võidelnud, jõutakse vastastikkuse lugupidamiseni, millest kasvab välja suur sõprus. Kaotajana puu külge seotud Jüri Leib tundis äkki, et „polnudki mingi häbi kaotada lahingut sellele poisile, kes seal niiviisi seisis ja rääkis.“ (lk 91) Lõpus saab Rolts lastekodu juhatajalt tõsise süüdistuse ja teda ähvardab kuritegelike laste kolooniasse saatmine. Vaat nüüd küll Jaan valetab ja võtab süü enda peale, et vaprat vastast, varstist sõpra säästa-päästa. Kusjuures Jaan ei tea, et Rolts pole mingit akent katki visanud.

Suuredki sõjad on alanud tühisel põhjusel. **Mispärast poistekambad raamatutes üksteise vastu pööravad?** Põhjused on – arhetüüpsed, pärit juba ürgajast – territoorium ja sallimatus võõraste suhtes. Suures linnas on igas linnajaos oma poiste punt – „Vutimeestes“ Kordese ja Valkspargi tänava poisid kes Kassisaba poiste vastu võistlemiseks moodustavad pundi Vutimehed ja nemad kõik omakorda ühinevad saksa poiste vastu. Seega siis vastandumine esmalt territooriumi, siis rahvuse pinnal. Muuseas, ka Keräneni Supilinna kriminalistid ei tunne end Karlova linnaosas sugugi turvaliselt ja seda põhjendatult ehkki kahe raamatu sündmusi lahutab sada aastat!

Ivar Soopani teoses asutab üks punt oma peakorterit saarele ja teine punt tahab just sedasama saart. „Rebasesaare indiaanlastes“ püüavad mõlemad kambad kahjustada vastase peakorterit – seda vallutada ja lõhkuda. „Roostevabas mõõgas“ peavad nn indiaanlased seda Luitehaku metsatukka kuhu SMK poisid omale spordiplatsi asutavad, enda omaks ja võitlus käib territooriumi pärast. Nojah, tegelikult ikka tõestamaks, kes on kangemad mehed.

Hugo Vaheri „Ümera mehed Roosa Villast“ toob meie ette suvelaagri, kus kõik lapsed on omavahel võõrad. Kaks kampa kujunevad välja sellel alusel, millises majas paiknetakse. Laanekarud ja Ümera Mehed on vaenujalal, sest ühed olevat teiste rühma tüdrukuid kiusanud, meelehärmi valmistamiseks pannakse pihta kellegi müts (avalikult) ja fotoaparaat (salaja). Trumbatakse üksteist üle sellega, kelle isa kõrgemal kohal töötab.

Vallutusobjektiks võib olla ka vastaste lipp. „Hundikäpas“ arvas Raimond, et tuhka ka sellest varastatud lipust, muretseme uue ja parema. (lk 98). „Kas sul pole häbi,“ on Hundikäpp vapustatud. Lipu eest võib minna surmagi.“ Lindgreni Valged ja Punased Roosid on valinud tegevuse käimatõmbamiseks

Suurmõmmiku. Mugarliku kivi omamine tähendas automaatselt võidumeheks olemist. Seda peideti ja otsiti ja mõistagi anti vastastele vihjeid, et need väga varest kohast ei otsiks ... Peaasi, et mäng käiks!

Uustulnukatel on sageli keeruline kohalikku kampa sulanduda. Neid pannakse proovile, esialgne suhtumine võib olla kaunis vaenulik. Reeli Reinausi „Aguliurka lastes“ on üksainus kamp. Agulisse kolinud Karl satub oma esimesel jalutuskäigul nendega kokku, nabitakse kinni, surutakse porri kui poiss end vabastada püüab ja veetakse kuuri, kus nõ kohalikud talle kohta kätte näidata katsuvad, teda hirmutavad ja proovile panevad. Karlile tuleb au anda – ta ei karda (mis nad mulle ikka teha saavad), isegi ülbab natuke (mu isa ostab kõik majad siinkandis ära) ja lahendab julguseproovi – varastada kana – teravmeelselt ja ise ausaks jäädes. Jaan Rannapi „Rohelises kindluses“ umbusaldavad külapoised uusasukat, linnapoiss Eerit ja tema sõpra Manit. Vaen kasvab, kui selgub, et tulnukad jahivad häid kukeseenekohti, mis kohalikele suvist teenistust tähendavad ja mida kiivalt oma teada hoitakse.

Kui tõsine on kampadevahelised sõjategevus? Kui hõlpsasti läheb üleminek vihamehest sõbrameheks?

Kõnealustes poisteraamatutes peetakse vihaseid lahinguid, mille strateegilise planeeringu ees tuleb müts maha võtta, hautakse kurikavalaid plaane, kostitatakse üksteist kujundirikaste solvangutega, muhud ja marrastused kuuluvad asja juurde. Kusjuures vastased võivad olla omavahel parimad sõbrad. Tegemist võib olla vastastikusel kokkuleppel sündinud põneva mänguga nagu näiteks Rooside Sõda Astrid Lindgreni Kalle Blomkvisti raamatutes. Pole ustavamaid sõpru kui need kuus – Punased Roosid Benka, Jonte, Sixten ja Valged Roosid Eva-Lota, Anders ja Kalle. Väljastpoolt tuleva ohu korral võib oma vastastele loota. Seni aga peetakse ohtlikke kahevõitlusi kindlusevaremete müüriharjadel, Preerias ja häärberis, vangistatakse vastaseid ja trumbatakse üle solvanguis – rumalad põrsad, tattninad ja täisabad, kes roojastavad oma siinviibimisega seda linna ja jäle umbrohi, kelle tuhk tuleb puistata Johansonis sõnnikuhunnikule, kus on tema õige koht. Solvangud saab maha pesta vaid verega ja musttuhat hinge vajugu surma ja hauapimedusse. Kujutan ette solvatava tunnustavat noogutust ja temapoolset ületrumpamist, tõenäoliselt tuginedes loetud põnevike suurelisele väljenduslaadile.

Teisalt - kambad ei pruugi olla omavahel sõbrad, aga ka mitte vaenlased. Heino Väli kirjutab „Hundikäpas“: „Muidugi – nad olid nüüd raudsikud, neil oli kamp. Kuid üks see kampki oli eelkõige ikkagi mäng. Uus, veel läbi proovimata mäng. Reeglite järgi on mäng nüüd lõppenud. Homme istuvad nad tänase vastasega jälle külge külge kõrval. Ja olnud nagu poleks olnudki. Või alustavad mingit teist

ja uut mängu. Reeglid jäävad muutumatuks – võidab osavam ja julgem, ja viha ei peeta ega tehta etteheiteid.“ (lk 98)

„Rebasesaare indiaanlastes“ laseb Jaak Kukk pärast tormilist sõjasuve kohtuda kahe vaenupoole päälikel. Kohmetult alanud vestlus päädib ettepanekuga: „No need suvised seiklused ja värgid olid ikka päris ägedad ja ma mõtlesin, et kas me ka järgmisel aastal võiksime midagi sellist teha!“ (lk 222) Aga siis juba kokkulepitud reeglite kohaselt, et ei sünniks pimedat viha ja raevu teise poole brutaalse käitumise tõttu.

Ivar Soopani raamatus „Kõik poisid ei saa suureks“ käivad mõlema pundi poisid ühes ja samas koolis. Aga suvel on vaja koonduda oma küla kampa ja teise küla kambale võimalikult palju meeolehärra valmistada.

Raua „Roostevaba Mõõk“ osutus ülelugemisel veel paremaks, kui esimestel kordadel. Seda mitmel põhjusel – stiili ja teise plaani olemasolu tõttu. Ja humoorika jutustamislaadi pärast, mis ei lase lool liiga tõsiseks minna. Ka lahendus – vaenlastest saavad sõbrad, pahaks peetud nõ Tootsi tüüpi poiss on lugejale sümpaatsem, kui vaikne ja salalik, Kiire tüüpi pailaps – on kiiduväärt. Pärast lahinguid ja õnnestunud katset endine vaenlane kuritegelike laste kolooniasse minekust päästa tunnistab Jaan selge sõnaga Ellenile (ja enesele): „Aga ma olengi Roltsi sõber. Siis küll ei olnud, aga nüüd olen.“ tunnistab Jaan Ellenile. (lk 108)

Vastase päästmise järgse sõpruse sündimist näeme ka Vaheri „Ümera meestes ...“ Seal kannavad poisid vastaste pealiku, kes enesele roostes naela jalga astus, kätel majja ja kutsuvad abi. Neil on kahju, et Leho puhkus on rikutud. Leho omakorda näitab üles tänulikkust „Tead, aitäh teile, Ümera Meestele. Kes teab, mis oleks saanud. Aitasite mind kohe arsti juurde. Hästi olete organiseeritud.“ Vaen on lõppenud, kaamera tagastatakse ja lepatakse kokku käbisõjas, kui kõik on terved.

Kurjategijad sulgevad külalapsed Rannapi „Rohelises kindluses“ soosaarele punkrisse ja linnapoisid päästavad nad kitsikusest. Misjärel saadakse sõpradeks, tehakse koos tööd ja bändi.

Reinausi „Pärdik Pääril...“ kimbutab kolmeliikmeline poistekamp Pääri. „Põõsa tagant astusid välja Kevin ja tema kaks sabarakku Julius ja Siim. „Kuhu Pärdik tõttab?“ küsis Kevin Pääril teed sulgedes. „Pärdik, kas banaani tahad. ... Kui sa ei taha, siis topime need sulle lihtsalt kurku,“ ütles Siim (lk 25-26) Tõuklemine läheb üle käte väänamiseks. Päär saab omale liitlase, kui külasse kolib Ingel. Nendega liitub ka endine vaenlane Julius, kui ta sõbramehed ta vigastatud jalaga öisele surnuaiale jätavad ja Päär ning Ingel talle appi asuvad.

Ingel ütleb läbinägelikult: „Sa lihtsalt kardad kedagi enesele lähedale lasta. Sa kardad uuesti haiget saada.“ (lk 62) Sa pead nüüd meie sõbraks hakkama. Miks? „Sul endal ei ole ju enam ühtegi.“ (lk 63) Julius on veidi kartlik, selge, mineviku patud ju. Aga rõõmus. Endistele kambameestele hakkab poiss julgelt vastu. Koos uute sõpradega nurjab Julius hauaröövlite salaplaani.

Heidi Raba „Sander Säinas ja lendav siga“ kätkeb mitut teemat. Sander ja tema kasuvend Voldemar lähevad suveks maale ja aitavad kohalikel lastel kiusajate-rahapommijate kambast jagu saada. Abiks, muuseas, robotika. Rauno ja Teet on linnapoiste vastukäigust võlutud ja pakuvad kohemaid oma sõprust. Kui usutav või uskumatu see ka ei tundu. Sander tõrjub ootamatut pakkumist: „Te olete ikka viimased põmmpead, et teda norisite, täiega turakad. Tahate kampa tulla, aga nii lihtsalt see asi ei käi.“ (lk 104) Ja paneb poisid vabandust paluma. Edaspidi tegutsetakse juba üheskoos.

Harvemini jäädaksegi vaenujalale nagu see juhtub Eno Raua „Roostevaba mõõga“ järjes „Sõjakirves on välja kaevatud“, kus linnapoiste vastasseis külapoistega üpris tõsiseks pöörab. Samas, keelena kinni nabitud Eedi osutub eraldi võetult mõistlikuks selliks. Ehk oli viga linnapoiste vastu suunatud valesüüdistuses? Auhaavamine on raskemini andestatav kui muhud.

Leppimist ei saabu pärast võitlemist ka siis, kui vastasseis on rahvuspõhine. Meenutagem Paunvere poiste kaklusi „õpetajaherra kalkuni-tolkamitega“ või Eedi kaklust parunivõsukesega Vilde esimestes triibulistes. Ricard Janno „Vutimeestes“ ei toimu saksa poiste ja agulieestlaste sõbrunemist, isegi mitte vastastikust tunnustamist. Muuseas, ei tulnud meelde ühtki lasteraamatut, milles oleks kujutatud eesti ja vene poiste kakelunge, mis ju ometi toimusid. Ka mitte tulevase sõpruse tekkimise-tekitamise eesmärgil Nii õrn teema! Näis, mida tulevik toob.

Mis siis välja tuli?

Aastakümneid tagasi olid poistekambad suuremad, nüüd kolme-neljaliikmelised. Varasematel aegadel toimusid suurejoonelised lahingud mis iganes põhjusel, ka lihtsalt mängu ilu pärast. Uuel ajal saab vastasseis alguse kiusamisest, asjade äravõtmisest, rahapommimisest. Endistel aegadel jõuti vastase tunnustamise ja sõpruse juurde üksteise jõu, vapruste ning suuremeelsuse kogemise kaudu. Nüüd lisandub sellele vastase arusaam sellest, et on valed sõbrad valitud, valesti käitunud ja uute sõpradega on toredam seltsida. Kunagisi kampadevahelisi võitlusi inspireeris kirjandusest loetu, filmid. Sellest ka kehastumine indiaanlasteks, rüütlikeks. **Kes on nüüd see, kelle moodi soovitakse olla, kes kannab praeguste poiste ideaale ja unistusi? Millised need ülepea on?** Mängud vabas õhus asenduvad mängudega ruumis. Pildike lasteraamatukogust.

Huvitav, kas kahekümne aasta pärast kirjutavad meeskirjanikud, kuidas nad sõbraga kõrvu istudes kumbki oma nutitelefonis nokitsesid ja mida toredat neil sellest mäletada on? Kas Andrus Kiviräha „Oskar ja asjad“ peegeldab väikese Andruse suhtumist tavaarusaama poisslaste mängudest, või on selles raamatus ka midagi prohvetlikku?

„Oskar nägi külalapsi, neid oli kolm, kõik ühtviisi valgepäised ja nõbininalased. Nad vahtisid üksteist. Oskar kartis, et nüüd kohe kutsuvad nad teda endaga mängima ja tal ei ole mingit pääsu. „Jalgpalli tahad mängida,“ küsis poiss. „Nüüd on see käes! Nüüd viivad nad ta endaga kaasa, kuhugi metsade taha, kust ta enam ise vanaema juurde tagasi tulla ei oska. Ta peab terve õhtu nende võhivõõraste poiste seltsis veetma, ... ehk ei lasta teda ööseksi koju, vaid tehakse ahvatlev ettepanek onnis ööbida – eks ole, milline poiss suudaks sellisele vahvale mõttele vastu seista! Ning kuna ta ise koduteed ei leia ja võõraid poisse paluda samuti ei söanda, siis polegi tal muud võimalust kui nendega kaasa minna, nende onnis magada, aga järgmisel hommikul viivad nad ta juba kalale ja siis tekib neil plaan minna matkama ja parvega sõitma ja kes teab kuhu veel ja ta ei jõua enam iialgi tagasi vanaema juurde ega näe enam iial oma vanemaid.“ (lk 21-23)

Gilgameš. Jutustanud Boris Kabur. 1987

Janno, Richard. Vutimehed. Kassisaba poisid. 1974

Kivirähk, Andrus. Oskar ja asjad. 2015

Kukk, Jaak. Rebasesaare indiaanlased. 2014

Raba, Heidi. Sander Säinas ja lendav siga. 2015

Rannap, Jaan. Roheline kindlus. 2006

Raud, Eno. Roostevaba Mõök. 1996

Reinaus, Reeli. Aguliurka lapsed. 2012.

Reinaus, Reeli. Pärdik Päär ja hauaröövlid. 2015

Vaher, Hugo. Ümera Mehed Roosa Villast. 2014.

Väli, H. Hundikäpp. 1964